

ΠΑΤΕΡΙΚΑ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ

Η ΠΕΡΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

ΥΠΟ

ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΥ ΤΣΙΡΠΑΝΛΗ

1. Περὶ Ἐκκλησίας.

Ἀποτελεῖ, τῶ ὄντι, μέγα κενόν τὸ ὅτι ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς δὲν συνέγραψεν οὐδὲ ἐν εἰδικὸν κεφάλαιον ἢ βιβλίον περὶ Ἐκκλησίας. Καὶ τοῦτο, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ μάλιστα ὅτε ἡ Βυζαντινὴ Ἀνατολὴ ὅ,τι εἶχεν ἀνάγκη περισσότερον πάντων ἦτο μία παγία, σαφῆς καὶ συστηματικὴ διδασκαλία καθορίζουσα καὶ διαγράφουσα τὸν χαρακτῆρα, τὴν φύσιν καὶ τὰ διακριτικὰ γνωρίσματα καὶ συστατικὰ τῆς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας. Ἀντιθέτως, εἰς τὴν Δύσιν ὁ Ἰωάννης Turrecremata (1388-1468) πρῶτος συνέγραψε μίαν «Σύνοψιν περὶ Ἐκκλησίας»¹.

Κατὰ ταῦτα, ἐν τῇ ἐπεξεργασίᾳ τοῦ παρόντος ἡμῶν θέματος θὰ βασι-σθῶμεν, ἰδιαιτέρως, ἐπὶ τῶν περὶ τῶν Εἰκόνων Λόγων², καὶ ἐπὶ τῆς περὶ Αἱρέσεων συγγραφῆς³, ἔνθα κυρίως ὁ ἱ. Δαμασκηνὸς ἀναπτύσσει τὰς περὶ Ἐκκλησίας ἰδέας του.

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, δεόν νὰ ὑπογραμμίσωμεν τὸ ἔντονον συναίσθημα καὶ τὴν ζῶσαν συνείδησιν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος. Σπανίως, πράγματι, ποιεῖται λόγον περὶ ἐπὶ μέρος ἐκκλησιῶν, αἵτινες συνδεόμεναι τῶ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὁμονοίας συνιστοῦν τὴν παγκόσμιον Μίαν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν⁴.

1. Summa de Ecclesia contra pestilentes homines, qui falsa dogmata tam circa potestatem ecclesiasticam saecularem... introduxerunt.

2. Μ. Ἐ.Π. 94, 1232-1420.

3. Μ. Ἐ.Π. 94, 677-780.

4. Κυρίως εἰς τρεῖς περιπτώσεις ἀναφέρει ἐπὶ μέρος ἐκκλησίας: α) Ἐ γ κ ὠ μ ι ο ν Ἡ εἰς τὴν Κοίτησιν, 4. Μ. Ἐ.Π. 96, 729BC ἐξ., ἔνθα Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων τῆς Ἁγίας Σιών, καλεῖται «τῶν ἐκκλησιῶν ἢ ἀκρόπολις, ἢ μήτηρ τῶν ἀνά πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐκκλησιῶν». β) Εἰς ἐπιστ. πρὸς Κολοσσ. 4, 1-4. Μ. Ἐ.Π. 95, 901D, ἔνθα χρησιμοπ. τὴν ἐκφρασιν: «ἐπὶ παρακλησει τῶν ἐκκλησιῶν». Καὶ γ) ἐν τῶ Λιβέλλῳ περὶ ὀρθοῦ φρονήματος — Μ. Ἐ.Π. 94, 1432CD, ἔνθα γίνεται μνεῖα τῆς μητροπόλεως τῆς Δαμασκοῦ: «Ἵπυτάσσεσθε τῇ ἀγιωτάτῃ, καθολικῇ,

Ἡ ὅλη τοῦ Ἰωάννου ἔμφασις καὶ προσοχὴ τίθεται ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνης, ἥτις χαρακτηρίζεται διὰ τῶν ἀκολουθῶν ἐπιθέτων: «Ἐκκλησία καθολικὴ»¹, «ἁγία καὶ καθολικὴ Ἐκκλησία»², «ἁγία τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἐκκλησία»³, «ἁγία τοῦ Θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία»⁴, «καθολικὴ Ἐκκλησία»⁵, «ἁγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία»⁶, «τὸ καλὸν σῶμα Χριστοῦ»⁷, «τὸ κοινὸν τῶν ψυχῶν ἰατρεῖον»⁸, «ἱερώτατον τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον, ὁ Χριστάνυμος λαός, τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον, τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας»⁸, «λαὸς Θεοῦ»¹³, «ὁ ρ θ ὁ δ ο ξ ο ς Ἐ κ κ λ η σ ι α»¹¹, «καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ κοινωμία»¹².

Ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἔχει ἰδρυθῆ καὶ ἐδραιωθῆ ἐπὶ τοῦ ἀγιάζοντος αἵματος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν προφητῶν Αὐτοῦ, τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἀγίων¹³, ἐπὶ τῆς πίστεως εἰς τὸν Χριστὸν ὡς τὸν Υἱὸν τοῦ ζῶντος Θεοῦ, τῆς τοιαύτης πίστεως χαρακτηριζομένης ὡς «θεία τε καὶ ἀπόρρητος θεολογία»¹⁴. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἀήττητος καὶ ἀπόρρητος· οὔτε οἱ ἐχθροὶ τῆς, μήτε τὰ τῶν αἵρετικῶν στόματα, οὔτε τὰ ὄργανα τῶν δαιμόνων, ἀλλ' οὐδὲ πύλαι ἄδου θά δυνθῶσι ποτὲ ἵνα κατισχύσωσι ταύτης, καθότι ἄχραντος Νυμφίος καὶ Φύλαξ αὐτῆς εἶναι Αὐτὸς ὁ Χριστός¹⁵:

«Ταύτης ἄδου πύλαι, αἵρετικῶν στόματα, δαιμόνων ὄργανα, καταδραμοῦνται μὲν, ἀλλ' οὐ κατισχύσουσι· καθοπλίσονται, ἀλλ' οὐκ

καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία τῆς φιλοχρήστου ἡμῶν μητροπόλεως Δαμασκοῦ...» καὶ δ) ἐν τῷ I Λόγῳ πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἁγίας εἰκόνας — Ἐ.Π. 94, 1257BC: «ἡ τοῦ θεοῦ Ἐπιφανίου ἐκκλησία».

1. Περὶ Αἱρέσεων 103 — Μ. Ἐ.Π. 94, 776A. 1128A.

2. Περὶ Αἱρέσεων 103 — Μ. Ἐ.Π. 94, 777BC.

3. Λίβελλος περὶ ὀρθοῦ φρονήματος Μ. Ἐ.Π. 94, 1432BC.

4. Λόγος πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἁγ. εἰκόνας III 41 — Μ. Ἐ.Π. 94, 1356CD.

5. Αὐτόθι II, 6, 1288CD.

6. Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως I, 8—Μ. Ἐ.Π. 94, 816B.

7. Μ. Ἐ.Π. 95, 68AB.

8. Λόγος πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἁγ. εἰκόνας I—Μ. Ἐ.Π. 94, 1268AB.

9. Αὐτόθι III, 42, 1357D — 1360.

10. Αὐτόθι I, 1284A.

11. Περὶ Αἱρέσεων πγ' — Μ. Ἐ.Π. 94, 741A.

12. Περὶ Αἱρέσεων ρ' — Μ. Ἐ.Π. 94, 761B.

13. Λόγος πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἁγίας εἰκόνας I — Μ. Ἐ.Π. 94, 1252B. Πρβλ. αὐτόθι, 1232.

14. Λόγος εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν — Μ. Ἐ.Π. 96, 556AB.

15. Μ. Ἐ.Π. 96, 556C. Πρβλ. εἰς Ἐπιστ. πρὸς Ἐφεσίους 5, 25-28 — Μ. Ἐ.Π. 95, 849D. 852AB.

ἐκπορθήσουσι. Βέλος νηπίων αἰ πληγαὶ αὐτῶν γεγόνασιν τε καὶ ἔσονται... οὐ περιτραπήσεται πώποτε, οὐ σεισθήσεται, οὐ πορθήσεται, ἀσφαλῆς ἡ πεποίθησις»¹.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐνότης δέον νὰ ἐκλαμβάνηται καὶ ἐκδηλοῦται, ἀφ' ἐνὸς μὲν, πρακτικῶς, ἐν τῇ ἐμπράκτῳ χριστιανικῇ ἀγάπῃ καὶ ὁμονοίᾳ ἰδιαιτέρως, ἀφ' ἑτέρου δέ, τοιαύτῃ ἐνότητι ἐγκρατεῖται ἐν τῇ δογματικῇ συμφωνίᾳ, ἐν τῇ «ὁμονοίᾳ τῆς ἀληθείας², ἥτις εἶναι ἡ ὀρθόδοξος πίστις, «τὸ φωτιστικὸν πῦρ τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως»³, καὶ ἦν τόσον ἐνθέρμως ἠγάπησεν ὁ ἱ. Δαμασκηνός, ἐφ' ᾧ καὶ γνωρίζει καλῶς τὴν ἀξίαν τῆς. Ἡ ἀλήθεια, κατ' αὐτόν, δέον νὰ προτιμᾶται παντὸς ἄλλου ἀπολύτως, ἀκόμη καὶ τῆς ζωῆς αὐτῆς: «Μεθ' ἧς τὸ ζῆν αἰρετόν, καὶ δι' ἣν θάνατος ζῆν αἰρετώτερος»⁴. Ὁ θρίαμβος τῆς ἀληθείας καὶ ἡ σωτηρία τῶν σχισματικῶν ὑπῆρξεν ὁ εἰδικὸς σκοπὸς καὶ στόχος τῶν πολεμικῶν συγγραμμάτων τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ⁵.

Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ ἐκκλησιαστικῇ θεσμοθεσίᾳ ὁ ἱ. Δαμασκηνός διαβλέπει τὸν χιτῶνα Χριστοῦ τὸν ἄνωθεν ὑφαντόν, τὸν φύλακα τῆς ἀληθείας, ἥτις συνιστᾷ τὰ Θεῖα σιδηροφράγματα αὐτῆς καὶ τὸν ἀκρογωνιαίον τῆς οἰκοδομῆς αὐτῆς λίθον. Ἡ ἀλήθεια, ὅθεν, ἀδύνατον καθ' ἑαυτὴ νὰ πάσχη⁶. «...Διό, ἀδελφοί, στῶμεν ἐν τῇ πέτρᾳ τῆς πίστεως», γράφει ὁ ἱ. Πατὴρ, «καὶ τῇ παραδόσει τῆς Ἐκκλησίας, μὴ μεταίροντες ὄρια, ἃ ἔθεντο οἱ ἅγιοι Πατέρες ἡμῶν· μὴ διδόντες τόπον τοῖς βουλομένοις καινοτομεῖν, καὶ καταλύειν τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Εἰ γὰρ δοθῇ ἄδεια παντὶ βουλομένῳ, κατὰ μικρὸν ὅλον τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καταλυθήσεται. Μὴ, ἀδελφοί, μὴ, τέχνα φιλόχριστα τῆς Ἐκκλησίας, μὴ καταισχύνητε τὴν μητέρα ὑμῶν· μὴ καθέλητε τὸν κόσμον αὐτῆς... Μάθετε τί φησι περὶ αὐτῆς ὁ Θεός· «ὄλη εἶ καλή, ἡ πλησίον μου, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν σοὶ μῶμος»⁷.

Ἡ ἀγάπη αὕτη πρὸς τὴν ἀποκεκαλυμμένην ἀλήθειαν καὶ θεϊότητα τῆς Ἐκκλησίας ἀνταποκρίνεται ἐξ ἴσου πρὸς τὸν μέγαν ζῆλον τοῦ ἱεροῦ Πατρὸς διὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἐνότητα καὶ εἰρήνην τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἱ. Δαμασκηνός δὲν ὑπολείπεται εἰς ἀδελφικὴν κατανόησιν, ἀκόμη καὶ ὅταν ὀφείλει νὰ εἶναι ἀσυμβίβαστος φίλος τῆς ἀληθείας. Γράφει βαθυστοχάστως:

1. Μ. Ἐ.Π. 96, 556AB ἐξ.

2. Λόγος εἰς τὸ ἅγ. Σάββατον 34 — Μ. Ἐ.Π. 96, 637BC. 641D. 644AB. Πρβλ. Περὶ τοῦ Τρισαγίου Ὑμνου I — Μ. Ἐ.Π. 95, 24A: «Χαρακτηρίζουν γὰρ οἶδεν ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη τὸν πρὸς Θεὸν ἔρωτα».

3. Μ. Ἐ.Π. 96, 640CD.

4. Περὶ τῶν Ἀγίων Νηστειῶν — Μ. Ἐ.Π. 95, 65C.

5. Λόγος πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἀγ. εἰκόνας I, 9 — Μ. Ἐ.Π. 94, 1232D. Κατὰ Ἰακωβίτιον I, σ. 1236BC.

6. Ἀυτόθι, I, 2 — Μ. Ἐ.Π. 94, 1232-1233.

7. Ἄσμ. 4, 7. Πρβλ. Ἀυτόθι, III, 41 σ. 1356CD ἐξ.

«Τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης οὐδὲν ὑψηλότερον, δι' ἣν νόμος καὶ προφῆται, δι' ἣν Θεὸς ἄνθρωπος γέγονε· τοῦτο δὴ τὸ μέγα καὶ ἀνεξιχνίαστον ὄντως μυστήριον· ἦν ἦλθε Χριστὸς εὐαγγελισασθαι· ἦν αὐτὸς Χριστὸς τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς πρὸ τοῦ πάθους, καὶ μετὰ τὴν ἐκ τοῦ πάθους ἀνάστασιν ἐδωρήσατο· ἦν καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνιών μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, ὅθεν κατεληλύθει ἄσαρκος, ὡς κληρὸν τοῖς ἀποστόλοις, καὶ δι' αὐτῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατέλειπεν. Εἰρήνην δέ ἐστιν ἢ ἐν τῷ ἀγαθῷ συμφωνία. Τὸ γὰρ κακῶς συμφωνοῦν, στασιάζειν μᾶλλον ἢ εἰρηνεύειν λεχθήσεται»¹.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἐχάραξε τὰς γραμμάς αὐτάς, ἵνα διασαφηνίσῃ τὴν ἀπάντησιν του πρὸς τι τῶν συγχρόνων Βυζαντινῶν προβλημάτων, σχετιζόμενον μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν πειθαρχίαν καὶ τὸ λειτουργικὸν ἔτος — τὴν χρονικὴν διάρκειαν τῆς νηστείας τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς² — τοῦθ' ὅπερ βραδύτερον ἐπέπρωτο νὰ εἶναι ἐν ἐκ τῶν αἰτίων τοῦ σχίσματος καὶ τῶν ἀκολουθησασῶν συζητήσεων καὶ φιλονεικιῶν. Ἐξ ἐπόψεως τοῦ ἐπὶ μέρους ἀκριβῶς τούτου ἐπεισοδίου, καθίσταται ἐνδιαφέρουσα ἢ μετὰ τῆς σχετικῆς στάσεως καὶ σκέψεως τοῦ ἱ. Πατρὸς γνωριμία. Ἡ στάσις του αὐτῆ θὰ ἠδύνατο νὰ συνοψισθῇ ἐν τούτῳ ὅτι, διὰ τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν ἡ ἰδεολογία καὶ ἡ πρακτικὴ ἄσκησις τῆς εἰρήνης, τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, κατανόσεως καὶ καλῆς θελήσεως, ὡς καὶ τῆς εὐρύτητος τοῦ πνεύματος, ἀποτελεῖ τὴν ὄντως πνευματικὴν τελειότητα καὶ θέωσιν, τὸν κύριον σκοπὸν τόσον πάσης νηστείας ἢ ἑορτῆς, ὅσον καὶ τῆς ἀληθοῦς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας!³

Συμπληρώνων τὴν περὶ Ἐκκλησίας συνοπτικὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ποιεῖται ὁ ἡμέτερος Πατὴρ ἐνιαχοῦ λόγον καὶ περὶ τῆς ἐννοίας τῆς «ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως», ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι καὶ αἰσθηματι ὡς ἀνωτέρω:

«Οὐ τὸ σπάνιον», γράφει, «νόμος τῇ Ἐκκλησίᾳ, οὐδὲ μία χειδιῶν ἔαρ ποιεῖ, ὡς καὶ τῷ Θεολόγῳ Γρηγορίῳ καὶ τῇ ἀληθείᾳ δοκεῖ· οὐδὲ λόγος εἷς, δυνατὸς ὅλης Ἐκκλησίας, τῆς ἀπὸ γῆς περάτων μέχρι τῶν αὐτῆς περάτων, ἀνατρέψαι παράδοσιν»⁴.

1. Περὶ τῶν Ἀγίων Νηστειῶν — Μ. Ἐ.Π. 95, 65D.

2. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ ἀνεφύη, διχογνωμία καὶ ζήτημα μεαζῶ μοναχῶν τινων καθοριζόντων τὴν νηστείαν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς ὡς νηστείαν 8 ἐβδομάδων (συμπεριλαμβανομένης τῆς Μεγ. Ἐβδομάδος), καὶ τινων ἄλλων ἐπίσης μοναχῶν, οἵτινες περιέκοπτον ταύτην εἰς 7 ἐβδομάδας. Ἡ διαφωνία αὕτη διήρκεσεν ἐπὶ μακρόν. Ὁ ἱ. Δαμασκηνὸς παρομοιάζει ταύτην μὲ ἀνεμοθβέλλαν». — Περὶ τῶν Ἀγ. Νηστειῶν 3, 6 — Μ. Ἐ.Π. 95, 68AB. 72C.

3. Περὶ τῶν Ἀγίων Νηστειῶν 3,6. — Μ. Ἐ.Π. 95, 68AB. 72C.

4. Λόγος πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἀγίας εἰκόνας I — Μ. Ἐ.Π. 94, 1257C. Πρβλ. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ Λόγ. 38.

Παράδοσις διὰ τὸν ἱ. Δαμασκηνὸν σημαίνει ζῶντα καὶ ἀδιάσειστον θεμέλιον καὶ «ῥαϊσμὸν» τῆς πίστεως καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Ἐκκλησίας¹, τὴν ὑπὸ τῶν θεοπνεύστων Ἀγίων Πατέρων, Ποιμένων καὶ Συνόδων τῆς Ἐκκλησίας παραδοθεῖσαν ἡμῖν διδασκαλίαν καὶ πίστιν, «τῶν λαλησάντων ἡμῖν τὸν λόγον, καὶ τυπωσάντων τὴν ἐκκλησιαστικὴν θεσμοθεσίαν»². Περὶ ἐχόμενον τῆς Παραδόσεως εἶναι τὰ ἀνέκαθεν ἱερέων τε καὶ βασιλέων χριστιανοῖς δεδορημένα, σοφία τε καὶ θεοσεβεία, καὶ λόγῳ καὶ βίῳ διαπρεψάντων, καὶ συνόδων πλείστων γεγεννημένων ἁγίων καὶ θεοπνεύστων Πατέρων...»³. Χαρακτηρίζεται δὲ ἡ ἱ. Παράδοσις παρὰ τῶ ἱ. Δαμασκηνῶ διὰ τῶν ἐξῆς ἐπιθέτων: «ἀληθῆς καὶ πατροπαράδοτος συνήθεια»⁴, «ἡ ἐκ Πατέρων συνήθεια»⁵, «θεία παράδοσις»⁶, «ἐκκλησιαστικὴ θεσμοθεσία... δι' ἧς σωτηρία προσγίνεται πέφυκε»⁷, «πατρικαὶ παραδόσεις»⁸, «ἐκκλησιαστικοὶ θεσμοί»⁹, «χιτῶν καὶ σῶμα τοῦ Χριστοῦ», ὅπερ εἶναι «ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος καὶ ἡ τῆς Ἐκκλησίας ἄνωθεν κεκρατηκυῖα παράδοσις»¹⁰, «πέτρα ὄχυρά... ἧτις ἐστὶν ὁ Χριστός»¹¹. Κατὰ ταῦτα, διακηρύττει εὐθαρσῶς ὅτι: «Ὁ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας πιστεύων... ἄπιστος ἐστίν»¹².

Πρὸς τῇ γραπτῇ παραδόσει — τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ — ὁ ἱ. Δαμασκηνὸς δέχεται καὶ τὴν ἄγραφον παράδοσιν ἢ τὴν διὰ τῶν γενεῶν καὶ τῶν αἰώνων ἐξ ἀκοῆς παραδοθεῖσαν συνήθειαν. Οὕτως, τὴν τριπλῆν κατάδυσιν ἐν τῷ Βαπτίσματι, τὸ κατ' ἀνατολὰς προσεύχεσθαι, καὶ τὴν πρὸς τὸν τίμιον Σταυρὸν καὶ τὰς ἱερὰς εἰκόνας ἀποδοδομένην εὐλάβειαν καὶ τιμὴν θεωρεῖ ἄγραφον παράδοσιν. Ὡσαύτως, ὡς ἀληθῆ τῆς Ἐκκλησίας παράδοσιν θεωρεῖ μόνον τὴν ὑπὸ τῆς ὀλοθύμου πάντων τῶν Πατέρων συμφωνίας ἐπιβεβαιουμένην. Τὰ βασικά

1. Λόγ. πρὸς τοὺς διαβ. τὰς ἀγ. εἰκόνας I, 2 — M. 'Ε.Π. 94, 1232-1233AB ἐξ.

2. Αὐτόθι II, 12, σ. 1296-1297 AB ἐξ. Πρβλ. αὐτ., σ. 1280-81AB.

3. Αὐτόθι I, σ. 1280-1281AB.

4. Αὐτόθι II, σ. 1285D ἐξ.

5. Αὐτόθι I, σ. 1280-1281AB.

6. Ἐκδ. ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως I — M. 'Ε.Π. 94, 792AB.

7. Λόγ. πρὸς τοὺς διαβ. τὰς ἀγ. εἰκόνας I, 2 — M. 'Ε.Π. 94, 1232-1233AB ἐξ.

8. Αὐτόθι II, σ. 1304A.

9. Αὐτόθι I, σ. 1280-1281AB.

10. Αὐτόθι I, 2, σ. 1232-1233AB ἐξ.

11. Αὐτόθι I, σ. 1284A.

12. Ἐκδ. ἀκρ. τῆς Ὁρθοδ. πίστεως I, IV, κ. XI-M. 'Ε.Π. 94, 1128A ἐξ. Πρβλ. καὶ IV, 16. Λόγ. πρὸς τοὺς διαβ. τὰς ἀγ. εἰκόνας I, 23, II, 16, σ. 1280-81.

χαρακτηριστικὰ τῆς ἀγράφου παραδόσεως εἶναι: τελειότης¹, ἀρχαιότης², ἀγιότης³ καὶ θεοπνευστία⁴. Ἀξιοσημείωτον τυγχάνει ὅτι ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς διακρίνει καὶ διαχωρίζει τὴν πίστιν τῶν Πατέρων καὶ τῶν Συνόδων τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς «νέας πίστεως». Ἀλλὰ ἡ «νέα πίστις» αὕτη παρὰ τῷ Δαμασκηνῷ ἀναφέρεται εἰς τὰς ξένας καὶ πεπλανημένας καινοτομίας μᾶλλον ἢ εἰς χρονικὴν καὶ διανοητικὴν ἐξέλιξιν τοῦ δόγματος: «Μὴ καταδεξώμεθα νέαν πίστιν μαθεῖν, ὡς κατεγνωσμένης τῆς τῶν ἁγίων Πατέρων παραδόσεως»⁵.

Πρὸς τούτοις, ὁ ἡμέτερος ἰ. Πατὴρ καταδικάζει πᾶσαν ὀρθολογιστικὴν καὶ σχολαστικὴν ἐξέτασιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως: «Δεξώμεθα οὖν τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας ἐν εὐθύτητι καρδίας καὶ μὴ ἐν πολλοῖς λογισμοῖς»⁶. Ἀποκλείει δὲ καὶ τὸ μικρότερον «παρεγχάραγμα», καὶ τὴν ἐλαχίστην νόθευσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ ἀμαυρώσῃ τὸ κάλλος αὐτῆς. Γράφει ἐν προκειμένῳ ὠραιότατα:

«Ὡσπερ τινα στιγμὴν ἐπίμονον ἐν μέσῳ προσώπου λίαν ὠραϊσμένου φέρουσαν, τῷ ἀπόσῳ τοῦ παραγράμματος, τοῦ κάλλους τὸ πᾶν λυμαινομένην. Οὐ γὰρ μικρὸν τὸ μικρὸν, ὅταν εἰς μέγα ἐκφέρῃ, ὅπου γε οὐδὲ σμικρὸν τό παρεγχάραγμα, ἄνω κεκρατηκυῖαν Ἐκκλησίας ἀνατραπῆναι παράδοσιν...»⁷.

Ἡ κυριώτερα αἰτία, ἥτις ἐδικαίου καὶ ἠξιοποίει τὴν κατὰ τῶν ἐκονομάχων ἀντίδρασιν ἦτο ὅτι ἡ νέα αὕτη αἵρεσις ἐστρέφετο κατὰ τῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας⁸.

Ὁ ἰ. Δαμασκηνὸς λίαν ἐναργῶς διδάσκει τὸ ἀλάθητον τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Αἱ ἀποφάσεις τούτων, λέγει, εἶναι ἐκ Θεοῦ⁹. Ἰσχυρίζεται πως ἐπι-ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικῆ Σύνοδος ἦτο θεοπνευστος¹⁰.

Ἐξετάζοντες τὴν Βυζαντινὴν Ἐκκλησιολογίαν εὐρίσκομεν δύο σημαντικώτατα σημεῖα, ἅτινα δεόν νὰ τονισθῶσι μετ' ἰδιαιτέρας ἐμφάσεως καὶ τὰ

1. Λόγ. πρὸς τοὺς διαβ. τὰς ἀγ. εἰκόνας I, 2 - Μ. Ἐ.Π. 94, 1232-33AB ἐξ.

2. Αὐτόθι, σ. 1280-1281AB.

3. Αὐτόθι.

4. Αὐτόθι. Πρβλ. καὶ σ. 1232-1233AB ἐξ.

5. Αὐτόθι III — Μ. Ἐ.Π. 94, 1357BC καὶ Λόγ. I, σ. 1280-21281AB.

6. Λόγ. πρὸς τοὺς διαβ. τὰς ἀγ. εἰκόνας III — Μ. Ἐ.Π. 94, 1357BC.

7. Αὐτόθι I, 2, σ. 1232-33AB ἐξ. Πρβλ. καὶ II, 12, σ. 1297AB ἐξ.

8. Αὐτόθι II, 6, σ. 1288C. Πρβλ. καὶ Λόγ. III, 41, σ. 1456CD.

9. Ὁμολογία Πίστεως 12 — Μ. Ἐ.Π. 95, 436' πρβλ. καὶ Περὶ Εἰκ. Λόγ. I - Μ. Ἐ.Π. 94, 1280-1281AB.

10. Περὶ Αἱρέσεων L, 6 — Μ. Ἐ.Π. 94, 744AB.

ὅποια μεγάλως ἐσκανδάλισαν καὶ ἀπησχόλησαν τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν. Τὸ πρῶτον εἶναι ὁ διαχωρισμὸς τῶν δύο δυνάμεων, τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς, καὶ τὸ δεύτερον, τὸ ὁμοιόμορφον τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνθέσεως καὶ διοικήσεως. Ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἀσχολεῖται καὶ μὲ τὰ δύο ταῦτα προβλήματα, ἅτινα κατ' οὐσίαν καὶ βασικῶς ἀποτελοῦν ἓν, ἦτοι τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων μεταξύ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, κατὰ τρόπον εὐληπτον καὶ ἀπλοῦν. Οὕτως, τὸ μὲν πρῶτον ἐξετάζει ἐν τοῖς Λόγοις αὐτοῦ πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἀγίας εἰκόνας, τὸ δὲ δεύτερον ἐν τῷ Λόγῳ αὐτοῦ εἰς τὴν ὑπερένδοξον Μεταμόρφωσιν.

Ἰδιαιτάτα μνημονευτέον ἐνταῦθα ὅτι, παρὰ τὸ γεγονός τῆς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του κυριαρχίας καὶ ἐπιβολῆς τοῦ Βυζαντινοῦ Βασιλέως ἢ τοῦ συστήματος τοῦ Καισαροπαπισμοῦ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἡμέτερος ἰ. Πατὴρ οὐδέποτε ἐδειλίασεν ἢ ἐκάμφθη ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς πολιτικῆς δυνάμεως καὶ τοῦ αὐτοκράτορος, ἀκόμη καὶ ὑπὸ τὸν Λέοντα τὸν Ἰσαυρον καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Κοπρώνυμον. Ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ὑπῆρξεν ὁ τύπος τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ὅστις προτιμᾷ τοὺς διωγμοὺς καὶ τὸν θάνατον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀρνηθῆ τὴν ἀλήθειαν. Εἶχεν ἀδαμάντινον χαρακτῆρα καὶ σιδηρᾶν δύναμιν θελήσεως, διὸ καὶ πάντοτε ἢ τε κατ' ἰδίαν καὶ ἢ δημοσίᾳ ζωῇ του ἦτο ὑπόδειγμα θαυμασίας ἀρμονίας μεταξύ πίστεως καὶ ἔργων· διὸ καὶ προϋτίμησε, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τὴν ὑπὲρ Χριστοῦ λοιδορίαν ἢ τοὺς θησαυροὺς τῆς Ἀραβίας. Ἐπὶ πλέον, ὁ ἰ. Δαμασκηνὸς ὑπῆρξεν εἰς ἀκαταπόνητος καὶ βαθύπειρος συγγραφεὺς καὶ ἐρμηνευτὴς πρὸ παντὸς ἐν τῷ ζητήματι τῶν περὶ τῶν ἰ. Εἰκόνων φιλονεικιῶν καὶ ἀντεγκλήσεων. Τρὶς ἡσχολήθη μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο παρὰ τὰς σχετικὰς ἀπαγορεύσεις τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐπιτιθέμενος μετὰ δριμείας γλώσσης καὶ παρρησίας κατὰ τῆς «δογματομανίας» τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων γράφει:

«Οὐ δέχομαι βασιλέα τυραννικῶς τὴν ἱερωσύνην ἀρπάζοντα. Οὐ βασιλεῖς ἔλαβον ἐξουσίαν δεσμεῖν καὶ λύειν... Οὐ πείθομαι, βασιλικῶς κανόσι διατάττεσθαι τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ πατρικαῖς παραδόσεσι, ἐγγράφοις τε καὶ ἀγράφοις»¹.

Κατὰ ταῦτα, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς διδάσκει ὅτι, ἡ Ἐκκλησία εἶναι μία κοινωνία διακρινομένη ἀπὸ τῆς Πολιτείας καὶ καθ' ὀλοκληρίαν ἀνεξάρτητος ἐκ τοῦ Κράτους καὶ τῶν κοσμικῶν Ἀρχῶν ἐν τῇ ἐαυτῆς σφαίρᾳ· ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ μὴ διοικῆται ὑπὸ πολιτικῶν διαταγμάτων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν Συνόδων καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν θεσπισθέντων κανόνων, καθότι οἱ Ἀπόστο-

1. Λόγ. πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς αγ. εἰκόνας II, 16 — Μ. Ἐ.Π. 94, 1304A, καὶ αὐτ. II, 12, σ. 1296-1297. Πρβλ. καὶ Λόγ. I, σ. 1281.

λοι καὶ οἱ διάδοχοι αὐτῶν ποιμένες καὶ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας καὶ οὐχὶ οἱ αὐτοκράτορες ἔλαβον τὴν δύναμιν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν:

«Οὐ βασιλεῦσι τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν τὴν ἐξουσίαν δέδωκεν ὁ Χριστός, ἀλλ' ἀποστόλοις, καὶ τοῖς τούτων διαδόχοις, καὶ ποιμέσι, καὶ διδασκάλοις»¹.

Δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα οἱ πολιτικοὶ ἄρχοντες νὰ νομοθετῶσι περὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ «πολιτικὴ εὐπραξία» μόνον ἀνήκει εἰς τοὺς βασιλεῖς, ἐνῶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ διοίκησις εἰς τοὺς ποιμένας καὶ διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας ἀνήκει: «Βασιλέων ἐστὶν ἡ πολιτικὴ εὐπραξία· ἡ δὲ ἐκκλησιαστικὴ κατάστασις, ποιμένων καὶ διδασκάλων»². Καὶ ἐν συνεχείᾳ στεντορίως διακηρύττει:

«Ἵπείκομέν σοι, ὦ βασιλεῦ, ἐν τοῖς κατὰ τὸν βίον πράγμασι, φόροις, τέλεσι, δοσοληψίαις, ἐν οἷς σοι τὰ καθ' ἡμᾶς ἐγκεχέρισται· ἐν δὲ τῇ ἐκκλησιαστικῇ καταστάσει, ἔχομεν τοὺς ποιμένας, τοὺς λαλήσαντας ἡμῖν τὸν λόγον, καὶ τυπώσαντας τὴν ἐκκλησιαστικὴν θεσμοθεσίαν»³.

Ἡ Ἐκκλησία, κατὰ τὸν ἱ. Δαμασκηνόν, εἶναι μία ἱεραρχικὴ κοινωνία ἀποτελουμένη ἐκ ποιμένων καὶ πιστῶν. «Ποιμένες καὶ διδάσκαλοι» — αἱ δύο αὗται λέξεις χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Πατρὸς συνήθως ὁμοῦ — εἶναι οἱ διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων, οἱ κληρονόμοι τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν, «τούτων τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀξίας διάδοχοι»⁴, «θεράποντες Θεοῦ»⁵. Μία ἐκ τῶν πλανῶν τῶν Μασσαλιανῶν ἦτο ὅτι, κατεφρόνουν τὴν ἐπισκοπικὴν αὐθεντίαν⁶. Τοῦναντίον, διὰ τὸν Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν ὁ Ἐπίσκοπος καὶ οἱ ποιμένες εἶναι τὰ ὄργανα, δι' ὧν Αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἀσκεῖ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν ἱερωσύνην Αὐτοῦ: «δι' ὑμῶν τῶ ἐν ἡμῖν ἱεραρχοῦντι Χριστῶ»⁷. Ὡς ἐκ τούτου, τὸ πρὸς αὐτοὺς σέβας καὶ ἡ εἰς αὐτοὺς ὑπακοὴ δέον νὰ εἶναι ἀπόλυτος: «...πειθαρχεῖν δὲ μᾶλλον τοῖς τὴν προεδρίαν καὶ οἰκονομίαν τοῦ λόγου

1. Λόγ. πρὸς τοὺς διαβ. τὰς εἰκόνας I, σ. 4284AB. II, 12, σ. 1296. II, 16, σ. 1301, 1304A.

2. Αὐτόθι II, 12 — M. Ἐ.Π. 94, 1296-1297AB ἐξ.

3. Αὐτόθι.

4. Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως I, 3 — M. Ἐ.Π. 94, 783C ἐξ. Πρβλ. καὶ Λόγ. περὶ εἰκόνων II, 12, σ. 1296-97AB, καὶ Λόγ. I, σ. 1280-81AB.

5. Λόγ. περὶ εἰκόνων III, σ. 1352-53A.

6. Περὶ Αἱρέσεων L — M. Ἐ.Π. 94, 733D.

7. Ἐπιστ. πρὸς Κοσμάν — M. Ἐ.Π. 94, 524BC.

πεπιστευμένοις»¹. Οἱ ἀνυπάκοοι καὶ ἀλαζόνες καὶ ὑπερήφανοι καταδικάζονται «ὡς εἰς Θεὸν ἀσεβοῦντες»². Ὑπομνηματίζων τὸ ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου χωρίου: «καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»³, τονίζει καὶ αὐθις τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν τῆς Ἱερωσύνης καὶ τῆς Ἐκκλησίας:

«Οὐ μετ' ἐκείνων μόνον εἶπεν ἔσεσθαι, ἀλλὰ καὶ μετὰ πάντων τῶν μετ' ἐκείνους πιστευόντων. Οὐ γὰρ δὴ ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος οἱ ἀπόστολοι μένειν ἔμελλον· ἀλλ' ὡς ἐνὶ σώματι (διὰ τῆς Ἐκκλησίας) διαλέγεται τοῖς πιστοῖς»⁴.

(Συνεχίζεται)

1. Περὶ τῶν Ἀγίων Νηστειῶν — Μ. Ἐ.Π. 95, 68AB.

2. Λόγ. περὶ ἀγ. εἰκ. ΙΙΙ — Μ. Ἐ.Π. 94, 1352-53A. Πρβλ. καὶ περὶ

Αἰρ. ε.σ. 100, σ. 764A.

3. Ματθ. 28, 20.

4. Μ. Ἐ.Π. 96, 1412D.